

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Данильченко А.М.

викладач,

Державний університет «Житомирська політехніка»

КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНОЮ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Мова за всіх часів залишалася найбільш яскравою ідентифікуючою характеристикою етносу, ще Піфагор «для пізнання вдач якого ні є народу» радив насамперед вивчити його мову. Проте, макролінгвістична проблематика (мова vs суспільство/культура/ особистість), інтерес до якої досяг свого апогею в працях В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, К. Фосслера й О.О. Потебні, у першій половині ХХ ст. була відтиснута на другий план досягненнями структуралізму, що обмежувався дослідженням мови «у собі і для себе». Однак уже з кінця минулого століття в рамках зміни наукової парадигми гуманітарного знання маятник починає рухатися в зворотну сторону, і на місце пануючої сциєнтистської системно-структурної і статичної парадигми приходять парадигма антропоцентрична, функціональна, когнітивна і динамічна, що повернула людині статус «міри всіх речей» і, що повернула його в центр світобудови. На новому витку спіралі пізнання фокус дослідницької уваги закономірно зміщується з вивченого вже центра на проблемну периферію і закріплюється на стику областей наукового знання: виникають етнопсихологія, психолінгвістика, когнітивна психологія, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, усередині яких процес міждисциплінарного синтезу і симбіозу продовжується, приводячи до вичленовування, наприклад, усередині останньої етнопсихолінгвістики, етносемантики і навіть етнофразеології [2, с. 64]. Увага лінгвістів не випадково почала концентруватись на когнітивних аспектах мови та мовлення. Цей процес зумовлено зміною наукової парадигми та становлення парадигми антропологічної лінгвістики, яка розглядає мову не як певну іманентну систему, а як систему, що є тісно пов'язаною з мисленням, духовно-практичною діяльністю людини, її особистістю та знаннями про світ.

Сучасні когнітологи, зокрема М. Джонсон, стверджують, що ми сприймаємо та розуміємо світ головним чином на основі нашого фізичного досвіду. Світ не є індеферентним потоком інформації, що підлягає обробці. Когніція організує в мисленні людини процес смислоутворення та використання значень. Саме значення стає спільним спадком людей, що належать до певної культури, лише в межах цієї культури [1, с. 8].

Спираючись на логіко-філософське положення про взаємозв'язок мови і мислення, розмежовують мовну та концептуальну картини світу.

Мовна і концептуальна картини світу тісно пов'язані між собою, при чому перша ніби «вбудована» в другу. У процесі творення концептуальної картини світу приймають участь різноманітні типи мислення. Концептуальна картина світу – це глобальна, цілісна система інформації про універсам, що знаходиться у розпорядженні індивіда. Її формування на основі чуттєвої, предметно – пізнавальної діяльності людини є результатом роботи свідомості [3, с. 35].

Концептуальна картина світу – це не простий набір «фотографій» предметів, процесів, властивостей, оскільки вона включає не тільки об'єкти, що відображаються, а й позицію суб'єкта, його ставлення до цих об'єктів. При цьому позиція суб'єкта – це також реальність, як і самі об'єкти [5, с. 61].

Кожний народ, залежно від тих чи інших культурних традицій, може вкладати дещо відмінний зміст у те чи інше поняття, а отже, і тою чи іншою мірою по-різному представляти значення мовного знаку. Концептуальна картина світу є специфічною для кожного етносу, вона формується, спираючись на матеріальну, соціальну, духовну культуру даної мовної спільності, а тому може свідчити про її культурно-національний досвід і традиції.

Мовна картина світу включає всі мовні одиниці, якими вона володіє. Мовна картина світу означає мовне втілення світу, що розуміється і самої людини як частини світу [4, с. 23]. Вона визначає особливості ставлення людини до її оточення і задає певні норми вербальної поведінки. При оцінці картини світу важливо пам'ятати, що картина світу не є дзеркальним відображенням світу і не відкрите "вікно" у світ, а саме картина, тобто інтерпретація, акт світорозуміння, і що вона залежить від призми, через яку відбувається світобачення.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю.Ф. Образ человека по данным языка: попытка системного анализа // Вопр. языкознания. – 1995. – № 1. – С. 7-67.
2. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64-72.
3. Євграфова А.О. Символ у мовній картині світу // Філологічні науки. Збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ, 2002. – С. 33-41.
4. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. – М.: Наука, 1990. – 108 с.
5. Маслова В.А. Языковая картина мира и культура // Материалы Междунар. науч. конф. «Когнитивная лингвистика конца XX века». – Ч. 1. – Минск: Изд-во МГЛУ. – 1997. – С. 59-64.